

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
*Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа
естетизма, кандидаткиње Зорице Ћирић*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију</p> <p>9. септембар 2011, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p>
<p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска књижевност), 2006; Филозофски факултет у Новом Саду</p> <p>др Зорица Ђерговић-Јоксимовић, доцент, ужа научна област: Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска и америчка књижевност, 2007; Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду)</p> <p>др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска и америчка књижевност), 2005; Филолошки факултет у Београду</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Зорица (Богдан) Ћирић</p>
<p>2. Датум рођења, општина, република:</p>

18. март 1977, Никшић, Црна Гора

3. Датум одбране , место и назив магистарске тезе:

27 .02. 2008, Филозофски факултет у Новом Саду, „Категорије добра и зла у прозним дјелима Оскара Вајлда“

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Наука о књижевности

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа естетизма

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација *Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа естетизма* кандидаткиње Зорице Ћирић обухвата 298 куцаних страна. Подељена је на четрнаест поглавља: 1) Увод (стр. 2-3); 2) Појам естетике (4-90); 3) Волтер Пејтер (91-113); 4) Џон Раскин (114-65133); 5. Волтер Пејтер и Оскар Вајлд: потврда или негација основних принципа естетизма (134-136); 6. Вајлдова поезија (137-155); 7. Поезија у прози (156-168); 8. Бајке (169-178); 9. Злочин лорда Артура Севила и друге приче (179-184); 10. Доријан Греј (185-200); 11. Есеји (201-222); 12. Дrame (223-244); 13. Џон Раскин и Оскар Вајлд: потврда или негација основних принципа естетизма (245-274); 14. Закључак (275-285). Рад садржи и апстракт с кључним речима, на српском и енглеском језику. Библиографија приложена на крају рада (стр. 286-298) обухвата 266 библиографских јединица.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кандидаткиња је – то ваља истаћи већ на самом почетку – у својој докторској дисертацији увелико остварила постављени циљ: утврђивање и детаљно тумачење ступња остварености основних принципа естетизма у делима Оскара Вајлда. Крајем деветнаестог века, Оскар Вајлд и представници покрета естетизма коме је он припадао, дигли су глас против устаљених норми у друштву и уметности: њихова намера била је да веру у светињу породице, религије и империје, замене вером у лепоту, која подразумева уметност ради уметности. Естетисти су се угледали на француске лапурлартисте, односно на естетичке теорије које су се појавиле у другој половини деветнаестог века као противтежа теорији о дидактичкој и утилитарној функцији уметности, која је у европској естетици доминирала још од античких времена. У првом поглављу дисертације, понуђен је исцрпан преглед основних идеја и поставки естетике, од античке епохе до краја деветнаестог века. Овим прегледом кандидаткиња је демонстрирала изузетну упућеност у проблематику, од Хераклита, преко Питагоре, Платона и Аристотела, кроз средњи век и учења Томе Аквинског, светог Августина и других значајних мислилаца, све до Канта и његових следбеника у осамнаестом и дветнаестом веку. Међу тим следбеницима, у контексту овог рада издвајају се двојица, чије је дело без икакве сумње највише утицало на уметничке и животне ставове (у случају овог писца потпуно нераздвојиве) Оскара Вајлда. Реч је о Волтеру Пејтеру и Џону Раскину, којима су с пуним оправдањем у овом раду посвећена засебна поглавља.

У поглављу о Волтеру Пејтеру, Зорица Ћирић посебно истиче и с успехом аналитички рашчлањује везе овог мислиоца с античком филозофијом уметности. Управо је на трагу антике Пејтер истицао да значај уметности почива пре свега на етичком моменту. Парадоксална природа сваког ларпурартизма чита је и у његовим ставовима по којима је неопходно да будемо окружени лепотом пре свега због тога да би се наши карактери исправно формирали – јер лепота утискује свој печат у нашу душу чак и онда када нисмо свесни тога. А ако смо карактер исправно формирали, ако настављамо да тежимо само лепим стварима, ствара се склад, природно стање, индивидуалност, оно што Пејтер назива „целином“. Како сам за себе, тако је, каже кандидаткиња, и у свом ларпурлартизму водио борбу против оног Ничеовог „узалуд“, против навике и стереотипа, а са жељом да људима поручи да свој дух ослобађају пре свега освајањем и стварањем лепоте. На веома сличан начин, однос живота и уметности, посматрао је и Џон Раскин, коме ипак – луцидно је

примећено у овом раду – никада није, као Пејтеру, приписивана ознака „хедонисте“. Иако близак ларпурлартистима, Раскин је своје естетичко интересовање заснивао пре свега на моралним, економским и друштвеним импликацијама уметности, те је истицао да лепота подразумева правду, скромност, поштење, чистоту, задовољство.

Ову двојицу мислилаца Вајлд је прихватио као своје најзначајније учитеље и неприкосновене ауторитете. Отуда је главни део докторске дисертације Зорице Ћирић посвећен управо односу Оскара Вајлда према основним естетичким начелима Волтера Пејтера и Џона Раскина – колико експлицитном, толико и оном који произлази из Вајлдових дела. Танане нити тог односа прецизно су у овом раду изведене и показане на примерима дела из читавог пишчевог опуса: од поезије, преко приповедачке и есејистичке прозе, до драмских дела. Посебно је занимљив сегмент посвећен роману *Слика Доријана Греја*, у коме се разматрањем односа међу протагонистима романа успоставља аналогија са односом Вајлда и Пејтера: Оскар Вајлд је своје учитељу понајвише замерао на пасивности, односно, оданости естетизму само у теорији. Пејтер, као ни лорд Хенри Вотон из романа, никада није ни покушао да бар део свог живота проживи на начин који је проповедао; Вајлд је створио лик Доријана Греја с можда и несвесном жељом да себе и друге упозори куда води пут који му показује Пејтер – али је свега неколико година након свог јунака и сам неповратно забасао у то беспуће. Џон Раскин је, с друге стране, подстакао Вајлдово занимање за друштвену реформу, конкретно за социјализам, и довео га до спознаје друштвене функције уметности. Раскин је истицао да без морала нема уметности, и да у моралу лежи први, основни, неопходан услов за самоусавршавање. Тежећи таквом самоусавршавању, Вајлд се у својим делима никада није одрицао етичке поруке: та је порука јасна чак и онда када је, као *Слици Доријана Греја* или у бајкама, имплицитна, док у есејима делује проповеднички експлицитно. Лепо је, истиче Вајлд, само оно што се ради са личним занимањем, јер се само тада може унети најбољи и највећи део свог бића. У уметности, конкретно, друштво не сме да диктира појединцу шта ће радити, јер у том случају уметност или потпуно ишчезне, или постане стереотипна, или се изроди у неку недостојну форму. Вајлдов однос према Пејтеровим религијским идејама и њиховим импликацијама у естетизму приказан је посебно детаљно и исцрпно, чиме је кандидаткиња на достојан и прикладан начин заокружила средишњи део своје дисертације.

Оскар Вајлд је, закључиће пред сам крај рада Зорица Ћирић, „хермафродит“ Пејтера и Раскина, односно, у есејима „*Душа човека у социјализму*“ и „*De Profundis*“, он је највећим

делом Раскин, а у осталим делима Пејтер, мада се, уопштеније посматрано, у целом његовом опусу смењују, у мањој или већој мери, директно или индиректно, и „раскиновски“ и „пејтеровски“ елементи. Јер, чак је и за Вајлда било немогуће да следи било какве крајње прецизне и недвосмислене принципе, када је у питању појам естетике. Због тога је и привидна недоследност његових ставова, уочљива од једног до другог дела, заправо сасвим посебна врста доследности; у надахнутом, емотивно повишеном тону, помало неуобичајеном за научни дискурс, кандидаткиња у закључку рада размишља о тој недоследности, и каже: „У (нашој) теорији ларпурлартизма - етика и естетика су одвојене. У пракси, у Животу, шта год то значило – зашто је Вајлда 'водила нека зла коб, које се није могао ослободити'? Да ли је био достојан уметности, да ли је био моралан? Раскин је рекао и то да је 'зло – кукавичлук, а мудрост – храброст'. Да ли је Вајлд био храбар на тај раскиновски начин, и ако јесте, на чему је темељена та храброст, односно, који су основни елементи његове поетике? Тријумвират антика-Пејтер-Раскин сасвим непорециво чини темељ Вајлдових погледа на уметност и живот, посебно на њихову међусобну спрегу. Ти су погледи, међутим, толико разуђени и парадоксални, хировити и непредвидљиви, да их је практично немогуће повезати у кохерентан систем. Учинити тако нешто, значило би направити фалисфикат Вајлдове естетике и уметности. Стога кандидаткиња, поштујући особеност и индивидуалност писца коме се посветила, није ни желела да покуша да његову уметност сабије у Прокрустову постељу унапред одређеног и утврђеног система. Уместо тога, показала је раскош Вајлдовога талента у свој његовој разноликости и недоследности, пре свега тако што је темељно и целовито протумачила основне идеје од којих је био, и јесте, саздан уметнички свет овог писца, једног од ретких књижевних стваралаца с краја деветнаестог века који лако успостављају многоструке емотивне и духовне везе и са савременим читаоцем. Докторска дисертација Зорице Ћирић увелико је допринела расветљавању разлога непролазне виталности стваралаштва Оскара Вајлда.

VI. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација Зорице Ћирић донела је низ значајних резултата, а с њима и нову потврду немогућност ограничавања уметности на научно одређење, као и немогућност стварања прецизне дефиниције лепоте. Књижевни опус Оскара Вајлда показао се као изузетно захвално полазиште за анализу спроведену у овом раду, пошто је Вајлдово дело, баш као и сама естетика, неодређено и недокучиво у знатно већој мери но што је то случај с делима већине других уметника. Пошто свака анализа Вајлдовога књижевног дела неминовно мора почети од кључних елемената филозофије естетизма, тако је и овај рад најпре понудио преглед значења термина естетике од самог њеног настанка. У ужем смислу, појам естетике размотрен је пре свега у контексту британског краја деветнаестог века, времена у коме је Вајлд живео и радио. Незавидне друштвене прилике овог доба подстакле су различите покушаје проналажења излаза из духовне и уметничке кризе; најозбиљнији и најзначајнији међу тим покушајима био је онај који је, приклањајући се ларпурлартизму и естетизму, учинио Оскар Вајлд. Највећи утицај на његово дело, као и на енглески естетизам у целини, извршили су оксфордски професори Волтер Пејтер и Џон Раскин. Прегледом њихових основних естетистичких начела, а онда и критичким ишчитавањем Вајлдових дела, показано је до које је мере и на који начин овај писац следио филозофију естетизма. Различити жанрови у којима се опробао, различите теме и начини на које их је обрађивао, јасно указују и на свеколику комплексност и неухватљивост појма естетике, али и на то да Вајлд непорециво јесте следио филозофију естетизма. При том, специфичан начин којим је приступао темама као што су пре свега индивидуализам, слобода, или супротстављеност добра и зла, истовремено говори да су уметност и лепота у својој суштини мистериозне – односно, да их управо мистериозност у великој мери и чини оним што јесу. Унутар оквира те тајанствености – показано је у овој

<p>дисертацији – Оскар Вајлд сваким својим појединачним делом, као и целином свог опуса, доказује да је естетика неодвојива од етике, а лепота од моралности.</p>
<p>VII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>Закључке свог темељног истраживања, спроведеног с истинском емотивном преданошћу али и чврстом научном утемељеношћу, Зорица Ћирић је методолошки прецизно, живим и јасним стилем изложила у својој докторској дисертацији под насловом <i>Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа естетизма</i>.</p>
<p>VIII. КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>Докторска дисертација Зорице Ћирић под насловом <i>Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа естетизма</i>, у потпуности је усаглашена с планом истраживања изложеним у пријави тезе. У техничком и структурном погледу, одликује се узорном реализацијом свих методолошких захтева. По својим свеукупним дометима у потпунијем осветљавању филозофије естетизма, дела Оскара Вајлда, али и енглеске књижевности у целини, ова дисертација представља вредан допринос англистици и науци о књижевности, као и филозофији уметности. Висока научна вредност дисертације утемељена је на релевантним теоријским студијама и проницљивом критичком ишчитавању одабраних дела.</p>
<p>IX. ПРЕДЛОГ:</p> <p>На основу укупне оцене рада, комисија предлаже да се докторска дисертација под насловом <i>Књижевни опус Оскара Вајлда: потврда или негација основних принципа естетизма</i> прихвати, те да се кандидаткињи Зорици Ћирић одобри приступ одбрани рада и стицање академског звања доктора књижевних наука.</p>

У Новом Саду, 17. децембра 2011. године

др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска књижевност); Филозофски факултет у Новом Саду; ментор

др Зорица Ђерговић-Јоксимовић, доцент, ужа научна област: Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска и америчка књижевност, 2007; Филозофски факултет у Новом Саду)

др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (предмет: Енглеска и америчка књижевност), 2005; Филолошки факултет у Београду

